

Referandum Sonrası **IKBY'de** Siyasi Durum ve Geleceği

Mesut Barzani'nin referandum süreciyle birlikte bir kumar oynadığı ve risk aldığı söylenebilir. Bu risk ya bağımsızlığa götürecekti ya da Barzani'nin zaten Kürt siyasetinde düşen profilini iyice aşağıya çekecekti. Barzani'nin bu riski "Büyük Kürt Devleti"nin kurucusu olma isteğiyle ya da arzusuyla almış veya KYB'nin Bağdat merkezî hükümetiyle anlaşmasını önceden görerek kendi grubunu ve siyasi tabanını konsolide edebilmek için en büyük koz olarak bağımsızlık hamlesini atmış olabilir.

Bilgay DUMAN

Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nde (IKBY) 25 Eylül 2017'de yapılan tartışmalı bağımsızlık referandumu, yerel, ulusal, bölgesel ve hatta küresel çapta bir etki ortaya çıkarmış, siyasetin dengesini ve doğasını değiştirmiştir. Özellikle referandum sonrası süreçte Kürt iç siyasetinin dinamikleri yeniden formülasyona girmiştir. 15 Ekim'i 16 Ekim'e bağlayan gece Irak merkezî hükümetinin başta Kerkük olmak üzere IKBY'nin kontrolündeki ihtilaflı bölgelere müdahalesi sonrasında, iki gün gibi kısa bir süre içerisinde IKBY'ye bağlı tüm silahlı güçlerin anayasal sınırlar olan 2003 sınırlarına çekilmesiyle de IKBY'de yeni bir siyasi süreç başlamıştır. IKBY'de Kasım ayında yapılması gereken seçimler 8 ay süreyle ertelenirken, IKBY Başkanı Mesut Barzani de başkanlık görevini bırakmıştır. Böylece Kürt iç siyaseti yeni bir döneme girmiştir. Bu noktada IKBY'deki yeni dengelerin analizi, IKBY iç siyasetinin geleceği ve bölgesel yansımaları açısından önemli olacaktır.

Öncelikle Barzani'nin başkanlık görevini bırakmasının tam anlamıyla siyasetten çekildiği anlamına gelmediği söylenmelidir. Barzani, bölge başkanlığını bırakmakla birlikte, KDP liderliğine devam etmektedir. Zira IKBY'de hükümet halen KDP'nin liderliğinde, Neçirvan Barzani'nin başbakanlığından yürütülmektedir. Mesut Barzani'ni başkanlık görevini bırakmakla birlikte, yetkilerinin büyük bölümünü başbakana devretmiştir. Neçirvan Barzani'nin Mesut Barzani'nin kontrolünden çıkma ihtimalinin düşük olduğu değerlendirildiğinde, IKBY siyasetindeki Mesut Barzani etkisinin devam edeceğini söylemek yerinde olacaktır. Hatta Mesut Barzani'nin IKBY başkanlığı görevini bırakması nedeniyle bir parti başkanı olarak siyaseten daha esnek hareket edebileceği ve hareket alanının artacağı da söylenebilir. Ancak 25 Eylül'de yapılan referandum Barzani'nin belki de siyasi hayatındaki en büyük dönüm noktalarından bir tanesi olarak gösterilebilir. Barzani belki 25 Eylül'den bir gün önce yani 24 Eylül itibarıyla bu referandumu vazgeçmese bile dondurmuş olsaydı pazarlık masasındaki bütün kozları elinde tutacaktı. Çünkü Türkiye, İran, Bağdat ve Amerika bu konuda ciddi bir baskı kurmuş, son güne kadar Barzani'yle diyalog sürecini devam ettirmiştir. Bu diyalog sürecinde Barzani, Bağdat'la müzakere masasına oturmuş olsa, kazanımlarını arttırması ve avantaj sağlaması mümkün olabilirdi. Ancak Mesut Barzani'nin referandum süreciyle birlikte bir kumar oynadığı ve risk aldığı söylenebilir. Bu risk ya bağımsızlığa götürecekti ya da Barzani'nin zaten Kürt siyasetinde düşen profilini

iyice aşağıya çekecekti. Barzani'nin bu riski "Büyük Kürt Devleti"nin kurucusu olma isteğiyle ya da arzusuyla almış veya KYB'nin Bağdat merkezî hükümetiyle anlaşmasını önceden görerek kendi grubunu ve siyasi tabanını konsolide edebilmek için en büyük koz olarak bağımsızlık hamlesini atmış olabilir. Ayrıca Barzani'nin bölgedeki krizlerden de fayda sağlamaya çalıştığını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Zira Suriye, Katar, Yemen gibi kriz alanlarındaki problemler devam etmekle birlikte, Irak'taki hükümetin zayıflığı da Barzani açısından bir boşluk olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca Barzani 2014 sonrası elde ettiği avantajı (IŞİD'le mücadele üzerinden sağlamış olduğu desteği) fiili duruma dönüştürme yönünde bir politika izlemiştir. Bu noktada, ABD'nin itirazlarına rağmen Barzani'nin referandumla ortaya koyduğu emrivakiyi –daha önce olduğu gibi– Batı dünyasına kabul ettirebileceğini düşünmüş olabilir. Zira özellikle ABD, Mesut Barzani'nin attığı her adımda her ne kadar arkasında durmasa bile daha sonrasında kabullenmiştir. Yani Barzani siyasi hayatı boyunca emrivakileri ortaya koymuş ve bu emrivakiler hep kabul edilmiştir. Örneğin IKBY'nin kendi sınırları dışında toprak kazanma çabalarına baktığımızda peşmergelerin anayasal sınırları dışında yerleşmesine Amerika'nın izin verdiği görülmektedir. Diğer taraftan merkezî hükümetin izni olmanda IKBY'nin yaptığı petrol anlaşmalarına karşı çıkan ABD'nin en büyük petrol şirketi Exxon, 2013'te IKBY ile enerji anlaşması yapmış, hatta IKBY sınırları dışında bulunan Musul'da ortak çalışma yapmaya başlamıştır. Bu noktada Barzani'nin yeni bir emrivakiyi daha ABD'ye kabul ettireceğini düşünmüş olabileceği söylenebilir. Ancak bu kez Barzani, ABD'nin ciddi olduğunun farkında değildi. ABD'nin siyasal önceliğinin Suriye olduğu dikkate alındığında, Suriye'deki dengeleri oturtmaya çalışırken, Irak ile da uğraşmak istemediğini, bu nedenle Irak'taki dengenin korunmasını tercih ettiğini ifade etmek yanlış olmayacaktır.

Öte yandan referandum sonrası süreç KDP ile KYB arasındaki çekişmeyi de yeniden açığa çıkarmıştır. Bağdat'la yapılan anlaşma sonucu, Talabani ailesinin liderliğindeki KYB peşmergelerinin geri çekilmesiyle, Irak merkezî hükümetine bağlı güçler kısa bir sürede Kerkük ve tartışmalı bölgeleri kontrol altına almış, KDP peşmergeleri de savaştan çekilmek zorunda kalmıştır. Özellikle Kerkük'te KYB peşmergeleri çekilince KDP peşmergeleri de çekilmiştir. KYB'liler referandum sürecinin yanlış olduğunu açıklayarak Bağdat hükümetiyle anlaşarak çekildiklerini ifade etmektedir. Bu anlaşmanın sonucunda bir karşılıklı

çıkar ilişkisi olduğu görülmektedir. KYB'nin çekilme karşılığında merkezî hükümetten bir fayda sağlayacağı beklenmektedir. Ancak KYB'nin içerisindeki liderlik mücadelesi KYB açısından önemli bir meydan okumadır. Çünkü Celal Talabani'nin hayatını kaybetmesinden sonraki KYB'deki liderlik mücadelesi KYB'yi sekteye uğratabilir. Özellikle KYB dışında yeni bir oluşuma giden Berham Salih ve Erbil'de Barzani ile yakınlaşan Kosrat Resul, KYB için sorun teşkil edebilir. Bu, KYB içerisindeki dengeleri son derece olumsuz etkileyecektir.

Diğer taraftan Barzani tarafı hiçbir şekilde savaşmadan ya da anlaşma olmadan tamamen yenik olarak geri çekilmiştir. KYB'nin çekilmesi Barzani açısından ihanet gibi görünmekle birlikte, KYB de Barzani'yi süreci buraya getirmek, IKBY'nin kazanımlarını baltalamakla suçlamaktadır. Yani Barzani kazanımları geriye çevirmekle suçlanmakta, hatta IKBY'deki yönetsel yanlışlar nedeniyle bu duruma geldiği söylenmektedir. Bu durum zaten çok sıkı olmayan KDP-KYB ilişkilerini krize sokacak niteliktedir. Zira 2004'te ortak yönetim için yapılan stratejik anlaşma da zaten 2013'te yapılan seçimlerde Mesut Barzani tarafından bozulmuş ve hükümet KYB dışarıda bırakılarak kurulmuş, KYB sonradan dâhil olmuştur. KDP ve KYB 2014 Irak Parlamentosu seçimlerine de ayrı listelerle girmiştir. Nitekim KYB, 2016 yılının başında KDP ile stratejik ittifak anlaşmasını iptal ettiklerini açıklamış, 2016 Mayıs ayında da Goran ile ortaklık anlaşması yapmıştır. KDP-KYB arasındaki bu ayrışma bugün de devam etmekte ve bundan sonra da giderek derinleşecek gibi görünmektedir. Talabanilerin Bağdat'la anlaşması, Mesut Barzani'nin 1996'da Saddam Hüseyin ile anlaşarak KYB'yi Erbil'den çıkartmasına benzetilebilir. Burada iç savaş beraberinde getirebilecek daha uç bir düşünce akıllara gelmektedir. IKBY önümüzdeki süreçte 1990'lardaki iç savaş dönemine yeniden dönebilir. Bunun emareleri yaşanmış, IKBY'deki partilerin bürolarına karşılıklı saldırılar yaşanmıştır. Bunlar bölge açısından çok tehlikeli görünmektedir.

Şu an açıkçası kazanani belli olmayan bir durum ortaya çıkmıştır. Önümüzdeki süreçte KDP, KYB, Goran ve İslamcı partiler arasındaki dönemsel bir çatışma olasılığını göz ardı etmek mümkün değildir. Mutlaka bu sürecin engelleyici ve dengeleyici tarafı ortaya çıkacaktır. Fakat oluşan bu savaş ve çatışma ortamı zaten fırsat kollayan PKK'ya fayda sağlayabilir. Her ne kadar PKK, KYB ile iyi ilişkilere sahip görünse de KDP'nin de aslında PKK ile problem yaşamadığı görülmektedir. Örneğin Sincar'da KDP,

Barzani'nin başkanlık görevini bırakmasının tam anlamıyla siyasetten çekildiği anlamına gelmediği söylenmelidir. Barzani, bölge başkanlığını bırakmakla birlikte, KDP liderliğine devam etmektedir. Zira IKBY'de hükümet halen KDP'nin liderliğinde, Neçirvan Barzani'nin başbakanlığından yürütülmektedir.

PKK'ya müdahale etmemiş, hatta çatışmasızlık anlaşması yapmıştır. 2017'nin Nisan ayında Türkiye'nin Sincar'a yaptığı hava harekâtında PKK'lularla birlikte peşmergelerden de ölen olduğu hatırlanmalıdır. Türkiye peşmergeleri vurdu gibi bir algı oluşmasına rağmen, PKK ve KDP kontrol noktaları arasında 50-60 metre gibi kısa mesafelerin olması nedeniyle IKBY'nin sesini yükseltmediği görülmektedir. Bu noktada 2003 sonrası Kürt grupların hiçbir şekilde PKK'ya müdahale etmedikleri, hatta faydalandıklarını söylemek mümkündür. Bu anlamda hem KYB hem de KDP'nin bir şekilde PKK'yı yanına çekmeye çalıştığını söylenebilir. Burada PKK'nın nasıl davranacağı çok önemlidir. PKK bir aktör olarak ortaya çıkmak isteyebilir ve bölgenin dengeleyicisi veya arabulucusu konumuna kendisini koymaya çalışabilir. Çünkü ABD'nin desteğiyle PYD-PKK yapılanması uluslararası toplumda "seküler, tercih edilebilir, daha demokrat" bir yapı olarak lanse edilmeye ve meşrulaştırılmaya çalışılmaktadır. SDG kurularak Rakka'ya yapılan operasyon bunun uluslararası alana yansımaları olarak nitelendirilebilir. PYD'nin yaklaşık 80 ülkeden üyesinin olması, bu çabanın göstergesi olarak nitelendirilebilir. Bu nedenle Barzani ve Talabani yerine ABD'nin Irak'ta da PKK'yı bir şekilde aktör haline getirip politika izlemesi ihtimal dâhilinde görünmektedir. Bu tehdit hem Barzani hem de Talabani ailesi için güçlü bir tehdit olarak karşımıza çıkmaktadır. Mevcut durum itibarıyla KYB'nin, Barzani'nin IKBY'deki sultanını yendiği gözükmeyle birlikte, KDP'nin yeni süreçte nasıl bir strateji izleyeceği, bölgesel ve küresel güçler açısından yeniden nasıl güven sağlayacağı, Bağdat'ın tavrı, KYB'nin Bağdat'la anlaşma karşılığında alacaklarıyla IKBY siyasetine nasıl etki edeceği gibi konular IKBY'nin geleceği açısından belirleyici kriterler olacaktır. ○

ORSAM Araştırmacısı